

Зигрій О.В.,
к.е.н., доцент,
Чортківський інститут підприємництва і бізнесу THEU

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОПОРЦІЙ РОЗПОДІЛУ ГРОШОВОЇ ВИРУЧКИ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ЦУКРУ

Постановка проблеми. У формуванні інтеграційних процесів переробні підприємства завжди прагнуть до повної збалансованості сировинних ресурсів і виробничих потужностей.

Проблема повної збалансованості безпосередньо на цукрових заводах трансформується в повне завантаження виробничої потужності, розв'язання її вимагає визначення можливих обсягів переробки цукрових буряків і тих зовнішніх факторів, які можуть справити певний небажаний вплив на результат.

Цукрові заводи можуть функціонувати лише тоді, коли при розподілі грошової виручки від реалізації цукру враховуватимуться всі понесені ними постійні витрати незалежно від того, як буде використана їхня потужність у звітному році. Оскільки, коефіцієнт використання потужності зменшується, насамперед, від недопоставки цукросировини постачальниками, слід використовувати всі можливості, щоб цукрові заводи з цієї причини не несли економічної відповідальності. У цьому й полягає актуальність теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтеграція аграрних підприємств як виробників цукросировини та монополізм переробних підприємств полишаються тим середовищем економічних відносин, яке потребує глибокого осмислення та взаєморозуміння.

Неодноразово вітчизняними вченими В.Андрійчуком, В.Бондарем, О.Варченко, С.Дусановським, А.Задворним, О.Зайцем, Є.Імасом, П.Саблуком, Г.Сиротюк, С.Стасіневичем, С.Федоренком, І.Федоровичем, А.Фурсою та інші обговорювались питання розвитку бурякоцукрового виробництва. Однак дослідження показують, що існують різні чинники, які гальмують їх і потребують ґрунтовного вивчення.

Постановка завдання. Мета статті – визначення пропорцій розподілу грошової виручки від реалізації кінцевої продукції економічних відносин в інтегрованому бурякоцукровому виробництві.

Виклад основного матеріалу дослідження. За методикою В.Г. Андрійчука, визначення пропорцій розподілу грошової виручки від реалізації кінцевої продукції з огляду на необхідність урахування всієї суми постійних витрат, здійснюється при обчисленні базової величини нормативних сукупних витрат — постійних і змінних [1, С. 565-566]. На цукрових заводах ці витрати визначаються за 100 %-го використання його виробничої потужності, а по сільськогосподарських — виходячи з кількості цукросировини, яка необхідна для забезпечення вказаного рівня використання потужності. При цьому, якщо постійні витрати по переробці й окремо по вирощуванні можна визначити загальною сумою, то розрахунок змінних витрат слід здійснювати відповідно на 1 т цукру і 1 т цукрових буряків. Такий розрахунок сукупних витрат дає змогу визначити їх нормативну величину за будь-якого коефіцієнта використання потужності. Таким чином буде розраховано пропорції розподілу грошової виручки від реалізації кінцевої продукції, виходячи з його фактичної величини. На основі цього нормативні витрати цукрових заводах (HV_n) визначають з виразу:

$$HV_n = PV_n + (ЗВ_n \times ГП), \quad (1)$$

а сільськогосподарських підприємствах (HV_a) за формулою:

$$HV_a = PV_a + (ЗВ_a \times СС), \quad (2)$$

де PV_n і PV_a — загальна сума постійних витрат відповідно по цукрових і сільськогосподарських підприємствах; $ЗВ_n$ і $ЗВ_a$ — змінні витрати на 1 т цукру і 1 т цукросировини; $ГП$ — обсяг виробництва цукру; $СС$ — обсяг закупленої цукросировини цукровими заводами.

Оскільки, три цукрові заводи Тернопільської області мають потужність переробки до 6 тис. т цукрових буряків за добу і працюють, отримуючи прибуток, вважаємо, що було б доцільно залишити ті ж організаційно-економічні відносини, які склалися між ними і сільськогосподарськими підприємствами їхніх сировинних зон. На основі п'яти цукрових заводів середньою потужністю 2,5 тис. т визначимо в середньому співвідношення розрахунків між виробниками сировини та переробниками.

Механізм впливу частки постійних витрат у сукупних витратах та пропорції розподілу грошової виручки діє у режимі, за якого із зменшенням коефіцієнта використання потужності цукрового заводу збільшуватиметься частка відрахувань від грошової виручки тому учаснику інтеграційного процесу, в якого вища частка постійних витрат і навпаки. Ця закономірність чітко простежується в нашому прикладі і зумовлена тим, що частка постійних витрат у сукупних витратах заводу нижча порівняно з часткою цих витрат в сільськогосподарських підприємствах. Якби у виробників сировини цей показник був нижчий, то пропорції розподілу змінилися б не на їх користь.

За однакової частки постійних витрат в обох учасників інтеграційного процесу пропорції розподілу грошової виручки залишатимуться однаковими за будь-якого рівня використання виробничої потужності.

Для точності відмітимо, що середня потужність цукрових заводів становить 189 тис. т переробки коренів цукрового буряка за сезон (70 днів). Нормативне виробництво цукру за 16 % біологічної цукристості і коефіцієнті вилучення цукру 0,75 дорівнює 22,68 тис. т цукру ($189 \times 0,16 \times 0,75 = 22680$).

Середні сукупні витрати господарств всіх категорій на виробництво цукрових буряків обсягом 189 тис. т сировини становлять 19359,6 тис. грн., у тому числі змінні витрати — 13551,7 тис. грн. і постійні витрати — 5807,9 тис. грн. Змінні витрати в розрахунку на 1 т коренів дорівнюватимуть 71,7 грн. ($13551,7 : 189 = 71,7$).

Середні сукупні витрати цукрового заводу на переробку вказаного обсягу сировини становитимуть 6231 тис. грн., у тому числі змінні витрати — 3926,64 тис. грн., а постійні — 2304,4 тис. грн., або 37 % від сукупних витрат підприємства. Змінні витрати заводу на 1 т цукру складуть 173 грн. ($3926,64 : 22,68 = 173$).

За таких умов співвідношення нормативних витрат для учасників інтеграції становитиме 76 : 24, тобто 76 % в сукупних витратах учасників становлять витрати аграрних підприємств і 24 % — цукрозаводу ($19359,6 + 6231 = 25590,6$; $19359,6 : 25590,6 = 0,76$, або 76 %; $6231 : 25590,6 = 0,24$, або 24%). Одержане співвідношення витрат і є пропорціями розподілу грошової виручки від реалізації цукру за 100 %-го використання потужності, тобто 76 % її направлятиметься аграрним підприємствам і 24 % — заводу.

Не менш важливим є і те, що пропорції розподілу грошової виручки між учасниками інтеграційного процесу можуть змінюватися залежно від ступеня використання виробничої потужності. Ці зміни зумовлюються різною питомою вагою постійних витрат у загальній сумі сукупних витрат аграрних підприємств і переробного підприємства.

Однак, коефіцієнт використання виробничої потужності цукрових заводів Тернопільської області за 2006 р. становив 71,2 %, тобто перероблено 134,6 тис. т цукрових буряків і вироблено 16,152 тис. т цукру ($134,6 \times 0,16 \times 0,75 = 6,152$). Нормативні витрати аграрних підприємств (див. формулу 2) становитимуть $5807900 + 71,7 \times 134600 = 15458,7$ тис. грн., а нормативні витрати цукрозаводу (див. формулу 1) — $2304400 + 173 \times 16152 = 5098,7$ тис. грн. Згідно проведених вище розрахунків визначаємо частку участі кожного із суб'єктів у виробничому інтеграційному процесі.

Співвідношення витрат учасників інтеграційного процесу становитиме тепер 75 : 25. Тобто за цих умов частка заводу в розподілі грошової виручки зростає і вона буде тим більшою, чим меншим є коефіцієнт використання виробничої потужності.

На основі цього розрахуємо відсоток використання потужності цукрових заводів до пропорції розподілу кінцевої продукції. При 100 % використанні виробничої потужності співвідношення складе 76 : 24, при 70 % — 75,2 : 24,8, 50 % — 74,7 : 25,3, 25 % — 73,6 : 26,4.

Одержане співвідношення ще раз доводить, що цукровим заводам з потужністю до 6 тис. т переробки цукрових буряків за добу, слід залишати діючу організаційно-економічну систему (співвідношення лежать в досліджених межах пропорцій).

Механізм впливу питомої ваги постійних витрат у сукупних витратах та пропорції розподілу грошової виручки діє в такому режимі, за якого із зменшенням коефіцієнта використання потужності збільшуватиметься частка відрахувань від грошової виручки по тому учаснику інтеграційного процесу, в якого вища питома вага постійних витрат, і навпаки. Ця закономірність чітко простежується в нашому прикладі і викликана тим, що питома вага постійних витрат у сукупних витратах заводу вища (37 %) порівняно з питомою вагою цих витрат в аграрних підприємствах (30 %). Якби у виробників сировини цей показник був вищий, то пропорції розподілу змінилися б на їх користь. За однакової частки постійних витрат в обох учасників інтеграційного процесу пропорції розподілу грошової виручки залишатимуться однаковими за будь-якого рівня використання виробничої потужності.

Висновки з даного дослідження. Викладені закономірності в зміні пропорцій розподілу грошової виручки мають принципове значення, оскільки забезпечують однакову окупність сукупних витрат в аграрних і агропромислових підприємствах незалежно від того, як використовувалася виробнича потужність протягом звітного періоду.

Формування інтеграційних процесів в бурякоцукровому виробництві — процес складний і, можна сказати, довготривалий. Тут не можна йти шляхом інтенсивного прискорення, і неможливо допустити усунення надбаного у минулому досвіду підходів до управління інтегрованим виробництвом. Саме тому відображена методика розподілу грошової виручки від реалізації товарної продукції, через визначення нормативних витрат на кожній стадії єдиного технологічного циклу, створить справедливі партнерські взаємовідносини у інтегрованому виробництві.

Література

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник / Андрійчук В. Г. – [2-е вид.]. – К. : КНЕУ, 2004. – 624 с.
2. Зигрій О. В. Формування економічних відносин в інтегрованому бурякоцукровому виробництві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О. В. Зигрій. – Тернопіль, 2009. – 20 с.
3. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2008 рік. – Тернопіль : Головне управління статистики, 2009. - 463 с.